

Summary. In the article the necessity of tax administration in the development of our country. Also studied information support of the tax authorities to tax administration and collections in restructuring the accounting process in accordance with international standards and automate data processing. Analyzed regulations applicable law, acting legal basis of the local authorities.

Keywords: information security, the State Fiscal Service of Ukraine, the Tax Code of Ukraine, administration, taxes and fees, tax information.

УДК 330.341.1:353.1

*Лях І.І.,
головний економіст,
Інститут економіки промисловості НАН України,
м. Київ*

ПРОБЛЕМИ СПРИЯННЯ ІННОВАЦІЙНОМУ РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОСТІ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ

Узагальнено зарубіжний досвід щодо використання інноваційного фактору модернізації промисловості в контексті умов нестабільності економіки України. Висвітлені проблеми, які покликані розкрити активізацію інноваційних процесів в промисловості України через адаптацію законодавства ЄС.

Ключові слова: *інноваційний розвиток, модернізація промисловості, децентралізація управління, розумна спеціалізація, національні та регіональні компетенції.*

Особливості проведення реформи децентралізації в розвинутих країнах світу зумовлені як історичними передумовами, так політичними і соціально-економічними чинниками. Важливою передумовою успішної реалізації будь-якої системної реформи є узагальнення зарубіжного досвіду щодо використання інноваційного фактору модернізації промисловості в контексті умов нестабільності економіки України.

Досвід розвинених країн світу свідчить, що законодавче забезпечення інноваційних процесів в економіці розвинутих країн світу (ЄС, США тощо) розглядається як засіб реалізації політичних документів, стратегій, програм розвитку науки, техніки та інновацій. Для України є властивим намагання прийняття законодавчих актів для надання поштовху інноваційному розвитку. Але в умовах відсутності

зацікавленості в інноваційному розвитку на політичному рівні, гальмування підтримки науково-технічної та інноваційної діяльності, а то і прямої протидії їй основних міністерств в умовах, коли оточення України інтенсивно розвиває інноваційне середовище (насамперед держави – члени ЄС), вимагає аналізу соціальних та економічних причин такого становища [1].

Аналіз зарубіжних досліджень показує, що децентралізація залежить від конкретних умов і непорушних правил, яких необхідно дотримуватися в усіх напрямках та етапах реформування. Ступінь і масштаби децентралізації значно варіюються від країни до країни в залежності від їх конкретних інституційних структур та історичних траєкторій, тому визначити загальні тенденції та напрямки передової практики є вельми актуальним, але складним. Наприклад, дослідження, проведене Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) виявили, що субнаціональна частка державних витрат в НДДКР в 2009 році значно варіюється: від Австрії або Данії близько 5 відсотків до приблизно 20 відсотків в Іспанії або Південній Кореї, 50 відсотків в Німеччині або Китаї, і майже 80 відсотків в Бельгії [2].

Європейською комісією Головного управління з питань внутрішнього ринку визначено, що інноваційна активність в Україні дещо погіршилася по відношенню до ЄС протягом певного часу: в 2015 році знизилася до трохи вище 34% з 38% у 2008 році. Україна має значно нижчі показники у порівнянні з середнім рівнем по ЄС за всіма вимірюваннями і майже за всіма показниками. Відносно високі індикатори Україна має тільки за показниками «Населення з закінченою вищою освітою». Найбільш значне відносне відставання за рівнями показників має місце за вимірюваннями «Державно-приватне співробітництво з публікації наукових видань», «Інноваційні проекти громад», «Товарні знаки спільнот» і «Інвестування венчурного капіталу» [3].

Для чотирьох вимірювань, показники активності покращилися, особливо за вимірюванням «Інтелектуальні активи» (на 5,0%). Найсильніше зростання мало місце за вимірюванням «Інноваційні проекти громад» (на 16%), а також за «Доходами, отриманими з-за кордону за ліцензії і патенти» (на 13%), а найбільше зниження мало місце за витратами на інновації, не пов'язаних з дослідженнями і розробками (-6,5%), і за часткою нових інноваційних продуктів в обсязі продаж (-5,2%).

Показовим для умов сьогодення є той факт, що в Україні відношення інноваційних витрат у промисловості до ВРП знизилася з 0,62% у 2013 р. до 0,48 у 2014 р. (табл. 1), але у низки регіонів, що є лідерами – це відношення складає вище 1,0 (Вінницький, Миколаївський, Сумський).

**Регіони України - лідери за інноваційними витратами у
промисловості, у % до ВРП**

Регіони-лідери	Валовий регіональний продукт (млн. грн.)		Загальний обсяг інноваційних витрат (млн. грн.)		Відношення інноваційних витрат до ВРП, %	
	2013	2014	2013	2014	2013	2014 ²
Україна	1522657	1586915	9562,6	7695,9	0,62	0,48
Вінницька	36191	43990	694,9	796,5	1,92	1,80
Дніпропетровська	152905	176540	1057,8	825,2	0,69	0,48
Донецька ³	164926	119983	930,7	516,0	0,56	0,43
Запорізька	54352	65968	298,7	339,9	0,55	0,52
Львівська	63329	72923	257,0	219,8	0,41	0,30
Миколаївська	32030	35408	716,5	606,8	2,24	1,71
Полтавська	58464	69831	212,2	348,5	0,36	0,50
Сумська	26765	30397	281,8	587,7	1,05	1,93
Харківська	85315	96596	642,3	711,1	0,75	0,74
м. Київ	312552	357377	1921,4	1306,8	0,61	0,37

* Складено за: Експрес-випуск: Валовий регіональний продукт (2004-2014) [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2008/-vvp/vrp/vrp2014_u.zip; Статистичний збірник «Регіони України» / Частина II. – Державна служба статистики України. - 2015. – 681 с. (С. 384) [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/img/pdf.gif

Виявити регіонів-лідерів в умовах сучасної реформи місцевого самоврядування на засадах децентралізації є метою наступних досліджень. Але зазначимо, що частку корпоративних витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт у ВВП/ВРП через конфіденційність інформації, доступ до якої обмежено фізичною або юридичною особою, крім суб'єктів владних повноважень, визначити не має можливості.

Витрати на НДДКР мають значний вплив на бізнес, однак самі по собі вони не гарантують результат. Головним фактором успіху в отриманні конкурентної переваги в створенні нових знань та

² Дані, наведені без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції

технологій є не рівень витрат на НДДКР, а ефективність управління інноваціями.

Найважливішими чинниками ефективності НДДКР є наступні:

відповідність інноваційної стратегії стратегічним завданням бізнесу;

відповідність проектів НДДКР інноваційної стратегії;

відповідність інноваційної інфраструктури інноваційної стратегії, спадкоємність і безперервність процесу НДДКР;

продумана регламентація всіх етапів інноваційного процесу;

оптимальна система фінансування НДДКР;

наявність внутрішнього або зовнішнього замовника, здійснення комерціалізації результатів за заздалегідь визначеними схемами;

взаємодія основних служб в постановці і вирішенні інноваційних завдань (НДДКР, маркетинг, збут, сервіс, виробництво, фінансування та ін.); кваліфікація персоналу, керуючого інноваційною діяльністю; чітке управління інноваційними проектами [4].

Щодо витрат на НДДКР в промисловості, поки що не існує вичерпної статистики. На відміну від більшості великих зарубіжних корпорацій, в Україні лише тільки деякі компанії публікують дані про інвестиції, але така інформація є не значною для дослідження.

Зазначимо, що підтримка фундаментальних досліджень без належного визначення корпоративних НДДКР, як і зворотне, недостатньо ефективна. Тому за необхідним є стимулювання саме приватної ініціативи в сфері НДДКР через зняття обмежень до доступу інформації, в тому числі через державні закупівлі та спільні проекти. В цілому важливим є перехід від підтримки державою науково-дослідної та інноваційної діяльності у всіх регіонах незалежно від їх можливостей і пріоритетів, до диференційованої політики «розумної спеціалізації» і, перш за все, підтримки територій з високим інноваційним потенціалом.

Розумна спеціалізація є одним з основних інструментів реалізації європейської стратегії "Європа 2020" як нової концепції регіонального розвитку. Вона має об'єднати промислову та інноваційну політику та сприяти ефективному та дієвому використанню державних інвестицій за рахунок зосередження на сильних сторонах регіону, що й становлять власне спеціалізацію регіону. Одним із основних напрямів політики розумної спеціалізації є модернізація через створення та поширення нових технологій. Критеріями, що визначають сильні позиції регіону, які складають саме його спеціалізацію, є наступні:

в центрі уваги не обов'язково повинен перебувати високотехнологічний сектор;

вибір пріоритетів має відбуватися з урахуванням існуючої виробничої бази;

регіони повинні прагнути до диверсифікації. При цьому основним є визначення нових ніш на основі сильних сторін [1].

Розгляд зарубіжних джерел свідчить, що традиційно регіони були залучені в інноваційну політику тільки в деяких федеральних країнах, таких як Німеччина, Швейцарія та США. Але регіони в більш централізованих країнах, таких як Франція, Швеція, Польща, Японія і Південна Корея, серед інших, поступово придбали нові знання в цій галузі. Примітне те, що в Європі, рамочні ініціативи «розумної спеціалізації», що були розпочати на початку 2010-х років, представляють новий поштовх в бік активізації інноваційної політики, оскільки вони спонукають європейські регіони розробити регіональні інноваційні стратегії задля отримання доступу до структурних фондів [5, 6].

При правильному управлінні активізація інноваційної політики в умовах децентралізації влади сприятиме стимулюванню здорової конкуренції між регіонами, які в свою чергу можуть поліпшити сукупну продуктивність інновацій. Вона, однак, також може привести до нездорової конкуренції між регіонами, що характеризуються марнотратним дублюванням бюджетних інвестицій в НДДКР, реалізованих окремо і без координації. Якщо усі регіони борються, щоб досягти передових меж науки та інновацій, більшість не досягне цілі через відсутність економії від об'єму і необхідності досягнення критичної маси для залучення інвесторів [6].

Національний рівень може бути більш сприятливим для підвищення якості та продуктивності наукових досліджень, хоча це не виключає можливості участі деяких регіонів в цій області. За тою ж ознакою, регіональний рівень може бути більш придатним для формування інноваційної політики з метою сприяння трансферу технологій, поширенню знань, державно-приватному партнерству, створенню мереж, підтримки стартапів, а також здійснення інших заходів необхідної підтримки і навчальних заходів з метою сприяння інноваціям в фірмах, але більшість національних урядів також беруть участь в певній мірі в розробці такого роду політичних інструментів.

На підставі проведеного дослідження узагальнено класифікацію компетенцій в інноваційній політиці в тій чи іншій країні на національному та регіональному (місцевому) рівнях (табл. 2). Однак слід зауважити, що існують значні політичні, соціально-економічні відмінності між різними країнами, тому ця класифікація є орієнтовною для визначення найбільш ефективного підходу для визначення компетенцій в інноваційному середовищі.

Національні і регіональні (місцеві) компетенції в області інновацій

	<i>Найчастіше національні</i>	<i>Найчастіше регіональні (місцеві)</i>
<i>Типи інновацій</i>	Фундаментальні дослідження, генерування нових знань	Прикладні дослідження, впровадження та поширення знань, трансфер технологій
<i>Цільові групи</i>	Державні науково-дослідні лабораторії, університети, великі фірми	Університети, малі і середні підприємства (МСП), стартапи, спіноффи
<i>Інфраструктура</i>	Державні університети, науково-дослідницькі інститути та лабораторії	Бізнес-інкубатори, наукові і технологічні парки, центри з трансферу технологій
<i>Регулювання</i>	Режим прав інтелектуальної власності, субсидії, фіскальні стимули для приватних НДДКР	Дозволи на будівництво, розвиток інфраструктури
<i>Людський капітал</i>	Університетська освіта, аспірантські стипендії	Технічна підготовка, безперервне навчання, стажування
<i>Координація зв'язків</i>	Міжнародні зв'язки, наукове співробітництво	Державно-приватне партнерство, розвиток наукомістких кластерів

Але проводити чітку лінію поділу між національними та регіональними компетенціями у сфері інноваційної політики було б некоректно. Дослідження в країнах ОЕСР показують відсутність чіткого розподілу повноважень між національними та регіональними інноваційними політиками і велику ступінь перекриття у використанні різного типу інструментів для цих політик [2]. Для зниження ризиків, пов'язаних з перекриттям, національні та регіональні (місцеві) уряди мають розробити взаємоприйнятні критерії відповідності НДДКР для фінансування, чіткі механізми співфінансування політичних інструментів та чіткі системи для безперервного обміну інформацією.

Національний уряд, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері науково-технічної та інноваційної діяльності, грає важливу роль у сприянні обміну інформацією та співпраці між регіонами. Він може діяти на основі зібраної по регіонам інформації, про регіональні інструменти політики, які використовуються для створення «інформаційних платформ» для шукачів грантів. Вони можуть включати, наприклад, урядові веб-сайти, що містять список всіх національних і регіональних грантів для НДДКР, всі регіональні ініціативи з розвитку інноваційних кластерів, наукових парків, стартап і спін-оф компаній або всі сучасні стимули для залучення іноземних фахівців та інші можливості.

Уряд повинен раціоналізувати, а деяких випадках і спростити процес подачі заявки на отримання грантів з метою зниження

трансакційних витрат для фірм і дослідників. Також важливим і необхідним є надання спеціальної підготовки і консультацій або організації спілкування регіонів для обміну передовим досвідом.

Висновки. Переваги процесу децентралізації виходять з потенціалу регіональних органів влади, яка вміє краще визначити місцеві технологічні переваги, можливості, реагувати на потреби часу, а також мобілізувати внутрішні мережі та державно-приватне партнерство, що сприятиме формуванню локальних інноваційних систем.

Підтримка фундаментальних досліджень без належного визначення корпоративних НДДКР недостатньо ефективна. Інноваційні програми вітчизняних корпорацій з державною участю національного значення, мають найважливіше значення для розвитку окремих галузей економіки. Програми інноваційного розвитку повинні бути інтегровані в бізнес-стратегію розвитку компаній і спрямовані на значне поліпшення основних показників ефективності виробничого процесу.

Потрібний перехід від підтримки державою науково-дослідної та інноваційної діяльності у всіх регіонах незалежно від їх можливостей і пріоритетів, до диференційованої політики «розумної спеціалізації» і, перш за все, виявлення і підтримки територій, що володіють найбільшим інноваційним потенціалом.

Список використаних джерел

1. Інноваційна Україна 2020 : національна доповідь / за заг. ред. В.М. Гейця та ін. ; НАН України. – К., 2015. – 336 с. (с. 239)
2. OECD. 2011. “Regions and Innovation Policy.” Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.oecd-ilibrary.org/urban-rural-and-regional-development/regionsand-innovation-policy_9789264097803-en.
3. European Innovation Scoreboard 2016 // the European Commission, Directorate-General for Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://ec.europa.eu/growth/industry/innovation/factsfigures/-scoreboards/index_en.htm (С. 82)
4. Корноухова Н.А. Разработка и исследование вариантов корпоративного управления НИОКР/ Н.А. Корноухова [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ww.be5.biz/ekonomika1/r2011/00753.htm>
5. European Commission. 2012. “Guide to Research and Innovation Strategies for Smart Specialization (RIS3).” Smart Specialization Platform, March 2012. Seville, Spain: Institute for Prospective Technological Studies, European Commission [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://s3platform.jrc.ec.europa.eu/en/c/>

document_library/get_file?uuid=e50397e3-f2b1-4086-8608-7b86e69e8553

- Ritzen, J., and L. Soete. 2011. "Research, Higher Education and Innovation: Redesigning Multi-Level Governance within Europe in a Period of Crisis." UNU-MERIT Working Papers 2011-56 [Электронный ресурс]. - Режим доступа <https://docviewer.yandex.ua/?url=http%3A%2F%2Fwww.merit.unu.edu%2Fpublications%2Fwppdf%2F2011%2Fwp2011-056.pdf&name=wp2011-056.pdf&lang=en&c=581-cb4ab6585>

***Summary.** Overview on the use of foreign experience innovative modernization of industry factors in the context of an unstable economy of Ukraine. Highlights the problems which are designed to reveal the activation of innovative processes in industry through Ukraine EU legislation.*

***Keywords.** innovative development, modernization of industry, decentralization of management, smart specialization, national and regional competence.*

УДК 332.135

Наркевич Л.В.,

к. э. н., доцент,

ГУ ВПО «Белорусско – Российский университет»,

г. Могилев

НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ ЭКСПОРТНОГО ПОТЕНЦИАЛА МОГИЛЕВСКОЙ ОБЛАСТИ

В статье проанализированы динамика экспорта товаров Могилевской области, структура и география поставок продукции, ассортимент реализуемых товаров в разрезе стран - основных партнеров; определены направления развития экспортного потенциала.

***Ключевые слова:** экспорт, импорт, товары, темпы изменения, динамика, структура.*

Географическое положение, исторически сложившиеся связи и особенности промышленного комплекса Могилевской области обеспечивают высокую степень открытости экономики и ее ориентированность на внешние рынки. Одним из важных условий для